

életútját. Hamarosan ő a szakma egyik elméletileg legjobban felkészült képviselője, s tudása szerencsésen párosul erős gyakorlati érzéssel, kiváló szervező-készséggel. 1949-től mint a budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárának igazgatója indítja be a modern hálózati elv alapján működő központi könyvtárat. Az elsők között kapcsolódik be a felsőfokú könyvtárosképzésbe, és 1951–1954 között ő szervezi meg a budapesti egyetemen a könyvtártudományi tanszéket, amelynek félállásban első tanszékvezetője lesz. Elsősorban osztályozásemeléttel és az Egyetemes Tizedes Osztályozás gyakorlati problémáival foglalkozik. Nagy érdeme van az ETO hazai elterjesztésében, ő írta az első magyar nyelvű szakozási tankönyvet. 1953 őszétől kinevezik az Akadémiai Könyvtár igazgatójává, ahol az elavult szakmai színvonalon működő intézményt újjászervezi, s megindítja a könyvtáron belül folyó tudományos munkát és publikációs tevékenységet. Közben aktív irányítója a könyvtárpolitikának: 1953-tól tagja, 1956. október 18-tól alelnöke az Országos Könyvtárügyi Tanácsnak. 1956-os tevékenysége miatt félreállítják, majd 1960-tól mint az Országos Széchényi Könyvtár osztály-, később főosztályvezetője újra elfoglalja helyét a magyar könyvtári életben. A Széchényi Könyvtárban többek között nevéhez fűződik az Országos Gyarapodási Jegyzékek beindítása, az OSZK katalógusrendszerének reformja, a nemzeti bibliográfiai munkák keretében a hungarika irodalom bibliografizálásának megszervezése. Az elsők között állt ki azért az elvért, hogy a határokon túl magyar nyelven megjelent irodalmi termés a magyar szellemi életnek is része, ezért bibliográfiai számbavétele nemzeti kötelesség.

Ez utóbbi gondolat körben fogant az a tudományos ülés, amelyet Haraszthy Gyula előtt tisztelegve *A külföldi hungarikumok számbavételének kérdései* címmel rendezett 1990. november 22-én az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Társadalomtudományi Szekciója, valamint Könyv- és Könyvtártörténelmi Bizottsága. Bevezető előadásában *Somkuti Gabriella*, az OSZK ny. osztályvezetője emlékezett Haraszthy Gyulára, felidézve az elhunyt életútját és sokirányú tevékenységét. "Haraszthy Gyula mindenütt ott volt – mondotta

többek között – a könyvtárszervezéstől a könyvtárosképzésig, a katalogizáló-szakozó-bibliografizáló munka megújításától a könyvtárak tudományos műhellyé válásáig. És mindenütt az első vonalban, szervezve és tanítva szóval és tollal, a magas színvonalú elméletet mindig a gyakorlati cselekvéssel párosítva." Szólt Haraszthy Gyuláról, a mindenkin segíteni kész, melegszívű emberről, aki nehéz időkben is bátran kiállt üldözött munkatársai mellett. Haraszthy Gyula nyugalomba vonulása után sem pihent: a Széchényi Könyvtár 1918–1946 közötti történetének megírásával foglalkozott, s a korszak történetéről számos rész tanulmányt is publikált. Nem rajta múlt, hogy az összegezést már nem tudta befejezni: a Széchényi Könyvtár ugyanis anyagilag nem támogatta folyamatosan Haraszthy Gyula ez irányú tevékenységét. Mint ismeretes, nagykönyvtáraink közül egyedül a nemzeti könyvtár nem talált még eszközt és módot arra, hogy lassan két évszázados történetét, amely a magyar művelődéstörténet egyik fontos fejezete, végre teljes egészében az érdeklődők elé tárja. (Az OSZK történetének eddig csak az 1802–1867 közé eső korszakáról készült monográfia jelent meg könyv alakban 1981-ben *Berlász Jenő* tollából.)

A Haraszthy Gyula emlékére rendezett tudományos ülésszak további előadásai sorában *Ferenczy Endréné*, az OSZK gyűjteményszervezési igazgatója *A hungarika kutatás alakulása a nemzeti könyvtár tevékenységében c. értekezésében* a kezdetektől napjainkig mérte fel a könyvtár ez irányú munkáját. *Berke Barnabásné*, az OSZK főosztályvezetője *A patriotika irodalom a kurrens nemzeti bibliográfiai rendszerekben* címmel azokat a különböző megoldási módokat vizsgálta, ahogyan a különböző nemzeti bibliográfiák a hazai irodalommal nyelvi vagy tárgyi vonatkozásban lévő anyag regisztrálását kezelik. *Kovács Ilona*, az OSZK osztályvezetője *A hungarika bibliográfia jövője* címmel a hungarika irodalom feltárásának legújabb, számítógépes formáit ismertette.

A tudományos ülést Haraszthy Gyula életútját és az OSZK hungarika kiadványait bemutató kiállítás egészítette ki.

SG

Harmincéves a Kutatás-Fejlesztés

Az MTA Könyvtárának folyóirata, a *Kutatás-Fejlesztés* (Tudományszervezési Tájékoztató) 30. születésnapját ünnepli, azaz – ahogyan mondani szokták – a legszebb, érett asszonykorba lép. Pályafutásával érdemes megismerkednünk. És – persze – jövőjével is...

1960-ban vált a Magyar Tudományos Akadémia feladatává az elméleti és kísérleti alaputatások, valamint az alkalmazott tudományok körében folyta-

tott elvi jellegű kutatások menetének irányítása és összehangolása, s ennek folyamánként tette az Akadémia könyvtára speciális gyűjtési területévé a tudományos kutatás tervezésének, igazgatásának és szervezésének nemzetközi irodalmát. Az Akadémia akkori főtitkárának, *Erdei Ferencnek* a nevéhez fűződik annak felismerése, hogy a magyarországi kutatás időközben mind létszámban, mind szervezetben ipari méretűvé fejlődött, illetve hogy a kutató-

munka szervezői, irányítói számára minél szélesebb körben hozzáférhetővé kell tenni az idevágó külföldi tapasztalatokat. E feladat ellátására hozta létre 1961-ben a *Tájékoztató a tudományos kutatás tervezésének, igazgatásának és szervezésének nemzetközi irodalmáról* c. kiadványt.

Amíg nem jött létre valódi szerkesztőség, a folyóirat lelke, jóformán egyszemélyes szervezője Szalai Sándor akadémikus, a szociológia korábban mellőzött, később nagyívű nemzetközi karriert befutott egyénisége volt. A folyóiratnak, noha pártfogói köre és szerkesztőbizottsága többször változott, midvégig az *Akadémiai Könyvtár Dokumentációs és Bibliográfiai Osztálya* (majd *Szolgálat*) adott otthont.

1964-ben a tömörebben hangzó *Tudományszervezési Tájékoztató* nevet vette fel, amely az 1963-ban bekövetkezett formátumváltozásával egyidejűleg alcimmé lépett vissza. Ekkor már önálló szerkesztőbizottsága van, s azóta *Kutatás-Fejlesztés* főcímmel jelenik meg. "Köntösének" színéhez azonban továbbra is ragaszkodott, s így lett belőle kutatói körökben "zöld füzet". E "becenév" egyszermind népszerűségjelző.

Belső felépítése, szerkezete ugyancsak nagyfokú stabilitást mutat: az átfogóbb témákról szemle- és cikkek vagy rövidebb lélegzetű figyelőcikkeket közöl, kiegészítésként pedig friss híryanagot és nemzetközi szakbibliográfiát szolgáltat. Illetékességi köre az évek, évtizedek múlásával viszont meglehetősen kibővült. Kezdeti témái közül változatlanul megőrizte érdeklődését a tudomány és a gyakorlat kapcsolata, a társadalmi munkamegosztásban játszott kutatói szerep, a tudomány keresleti és kínálati oldala, a társadalom- és természettudományok kapcsolata, a szubjektív személyi tényező, a tehetség kérdése, a tudomány szabadsága, az ösztönzés, a tudományos közélet, a kutatóhely szervezeti problémái, a kutatóhelyek irányítása, a kutatások tervezése és elbírálása, a kutatási együttműködés iránt (ezek Erdei Ferenc kiemelései). A későbbiekben egyre jelentősebb teret kapott hasábjain az időközben diszciplinarizálódott és itthon is rangjára emelkedő tudományszociológia, a Science of science (a tudományok tudománya) sokféle ágazata, illetve a nemzeti tudománypolitikák valamennyi eleme, függetlenül attól, hogy a róluk szóló információk a világ mely részéből származnak. A hatvanas évek végétől a folyóirat igen ambiciózusan figyeli a nemzetközi tudományos vagy tudományos vonatkozású szervezetek tevékenységét, nemzetközi szinten folytatott tudománypolitikáját, valamint a nemzeti tudománypolitikák összehangolását. A hazai szakirodalomban elsőként hívta fel a figyelmet olyan új jelenségekre, mint a tudományos és az ipari parkok megjelenése, a kockázati tőke térnyerése a tudományban, továbbá az egyes nagy tudományos-műszaki együttműködési programokra is.

A folyóirat szerzői között a hazai tudományos élet számos kiválóságán kívül szinte kivétel nélkül megtalálhatók a kutatásszervezés és tudománypolitika elméleti művelői, illetve gyakorlati megvalósítói.

A Kutatás-Fejlesztés dokumentációs programja sokak számára volt a legtöbb konkrét segítséget jelentő szolgáltatás. A benne rendszeresen szereplő *Bibliográfia* rovat, a könyvtár kurrens hazai és külföldi periodikagyűjteményéből "táplálkozik". A szerkesztőség munkatársai mintegy négyszáz időszakos kiadványt figyelnek és dolgoznak fel számról számról. A korábbi katalóguskarton mellékletet időközben felváltotta a tematikus bibliográfiai lista, amit személyre szóló témafigyelés egészít ki. Ennek keretében a megrendelők havonta tömör ismeretességgel ellátott címanyagot kapnak kézhez.

A 30 év alatt kadott 180 számban 903 szemle- és cikkek, 2172 figyelőcikk és mintegy 57 ezer bibliográfiai tétel jelent meg.

Az olvasók-használók tábora a tudománypolitika és a műszaki fejlesztés irányító szervei, az akadémiai vezetés, az OMFB, a politikai és kormányzati szervek, a tudományos és felsőoktatási szervezetek, illetve vezetőik-munkatársaik köréből kerül ki. A folyóirat iránt főként a hatvanas években futott fel a külföldi érdeklődés, amely feltehetőleg azzal magyarázható, hogy Kelet-Európa legtöbb országáról hasonló színvonalon és mennyiségben rendszeres kutatásszervezési és tudománypolitikai információhoz más forrásból nemigen lehetett hozzájutni. Hozzájárult népszerűségéhez az a műfaji újítás is, hogy egy orgánumon belül egyaránt szerepeltek kutatási féltermékek számító szemle-összeállítások, tényközlő rövid jelentések, olykor elemző igényű ismertetések, annotált szakbibliográfiák és a kurrens magyar szakirodalom jegyzékei.

A folyóirat felkészült a tudománypolitika és kutatásszervezés a kilencvenes években számottevően módosuló információigényeinek kielégítésére is. Ehhez kiindulásul az olvasótábor – a tudománypolitikával és fejlesztéssel foglalkozók, intézetvezetők, tudományszociológusok stb. – és e tábor információigényeinek jobb megismerése szolgál. Nemcsak a cím fog változni, a tematika is jobban körülhatárolódik. Figyelembe kell venni például, hogy a *kutatás* és a *fejlesztés*, amelyet évtizedeken keresztül mint két szervesen összetartozó elemet összemosva kezeltek, individualitását visszanyerve, sajátos tartalommal lép fel. A folyóirat szakirodalmi bázisa inkább a *kutatási információ* szolgáltatására alkalmas, s csak korlátozottan a fejlesztésére. Mindenesetre reméljük, hogy folyóiratunk ezeknek az új követelményeknek is sikeresen tesz majd eleget, s bizvást számíthat az olvasói érdeklődés további visszaigazolására is.

Darvas György

(MTA Kutatás- és Szervezetelemző Intézet)